

Klarinet ve Yaylı Çalgılar için Beşli, Si Minör Op.115

Work Title	Clarinet Quintet
Alternative Title	Viola Quintet
Composer	Brahms, Johannes
Opus/Catalogue Number	Op.115
Key	B minor
Movements/Sections	4 movements
	I. Allegro (B minor)
	II. Adagio (B major)
	III. Andantino (D major)
	IV. Con moto (B minor)
Year/Date of Composition	1891
First Performance	1891-11-24 in Meiningen (private) Richard Mühlfeld (clarinet); Joachim-Quartett (string quartet)
	1891-12-12 in Berlin, Saal der Singakademie (public) Richard Mühlfeld (clarinet); Joachim-Quartett (string quartet)
First Publication	1892 (March) - Berlin: N. Simrock
	■ Score - Plate 9710, 61 pages
	■ Parts - Plate 9711, 6 parts
Dedication	Richard Mühlfeld
Average Duration	37 minutes
Composer Time Period	Romantic
Piece Style	Romantic
Instrumentation	Clarinet, 2 Violins, Viola, Cello

Brahms, ölümünden yedi yıl önce, 1890'ın yaz aylarında fiziksel yorgunluk duymaya başlamıştı. Arkadaşı, Viyanalı cerrah Billroth'a yazdığı mektupta, yeniden beste yapabileceği konusunda kuşkuya düştüğünü belirtmişti. Besteci, sosyal yaşama pek karışmıyor, gençlik günlerini anımsayarak "Eskiden ayakkabılarımı fırçalarken melodiler aklıma geliyordu" diyordu. Ün, olgunluk, rahatlık onu biraz yavaşlatmıştı: Her zaman çok miktarda koyu kahve içiyor, Macar Tokay şarabını yeğliyor, çok içtiği Türk tütününden parmakları sararıyor, sertleşiyordu. Ara sıra İtalya'ya gitmesine karşın, yazlarını Yukarı Avustralya'daki Ischl kaplıcalarında geçiriyor; kışın Viyana'da, kitap be nota kağıtlarıyla dolu iki odalı bir dairede oturuyordu.

Brahms'ın 1890'lı yıllarda yazdığı klarinetli eserleri ise bir üçlü, bir beşli, iki düo-sonat, "bir sanatın süzölmüş dokümanları" olarak nitelendirilir. Bazı uzmanların "Kabullenişle yaşama veda ediş" olarak da tanımladıkları

eserler, özel bir yalnızlığı, aynı düşüncedeki dostlar arasında içe dönük müzik yapma, düşünceye dalış ve doğaçlamayı yansıtır.

Richard Mühlfeld
(1856-1907)

Brahms'ın klarinetle ilgili eserlere yönelmesi, bu çalgının ustası, kendisinden 23 yaş küçük Richard Mühlfeld ile tanışması sonucu

olmuştur. Alman klarinetçi Mühlfeld, 1873'te Meiningen Dükü'nün saray orkestrasına kemancı olarak girmiş, üç yıl sonra da kendi kendine öğrendiği klarinetin en usta yorumcularından biri olmuştur.

Meiningen'e sık sık giden Brahms, 1971 Mart'ında Bad Ischl'de ünlü vasiyetnamesini yazdıktan sonra yaz aylarında, yine orada Op.114 Klarinetli Üçlü ve Op.115 Klarinetli Beşli'yi bestelemiştir. O yaz, arkadaşı Eusebius Mandyczewski'ye üçlünün bir kopyasını göndermiş ve "çok daha delice bir parçaya (!) bakıcılık" yaptığını yazmıştır.

Mozart'ın ölümünden birkaç yıl önce klarinetçi Anton Stadler'den etkilenecek yazdığı Klarinetli Beşli (KV581) gibi, Brahms'ın yaşamının sona ereceğini sandığı günlerde Mühlfeld için bestelediği Beşli, önce özel olarak 24 Kasım 1891'de, Thüringen'deki Meiningen sarayında Mühlfeld ve Joachim Kuartet tarafından seslendirildi. Aynı yılın 12 Aralık günü ise, bu iki eser halk önünde ilk kez Berlin'de çalındı. Üçlüde Brahms da piyanoda yer almış, beşlide ise Joseph Joachim kuartetiyle klarinetçi Mühlfeld çalmıştı. Konser çok başarılı olmuş, ikinci bölüm Adagio tekrarlanmıştı. Konser, birkaç hafta sonra, Ocak 1892'de Viyana'da yine başarıyla yorumlandı. Brahms klarinetin sonoritesinden o kadar etkilenmişti ki ona, Fraulein Klarinette (küçük hanım klarinet) adını vermişti.

Mozart'ın beşlisi gibi yine dört bölümlü, ancak ondan hayli uzun olan Si minör Op.115 Klarinetli Beşli'nin 1. bölümünde, solo çalgı klarinet hemen girmez. Çabul (allegro) tempoda ve 6/8'lik ölçüdeki bölümde birinci ve ikinci keman dört mezür içinde, üçlü ve altılı aralıkla duyurduğu hüzünlü ve duygulu ezgiyle, re majör tonda eserin tüm karakterini belirler. Beşinci mezürde giren klarinet, bu özlem yüklü ve içtenlikli havaya katılır. Aynı zamanda akıcı ve yumuşak ezgi, aslında ana teme olmamakla beraber, onu önceden hissettiren çizgide ve renkte gelişir. Bu uzun hazırlıktan sonra gururlu viyolonsel ana temayı ilan eder. Eserin 13 dakika kadar süren bu en uzun bölümünde, ikinci temayı klarinet ve ikinci keman oktavlarla duyurur. Klarinetin yaylı çalgılarla olağanüstü uyumu ilgi çeker. Ancak ön plandaki klarinet hiçbir zaman konçertant görevi üstlenmez. Biraz duraklama oluşturan dolce bölmeden sonra beliren, çok ince ölçülü ritmik ve melodik şarkı (Cantilena) üçüncü temadan doğar. Ustaca çalınan gelişimin törensel ve ciddi havadaki orta yerinde ikinci temanın re bemol majör tonda duyurulduğundan sonra bölüm, söner gibi yavaşça söner.

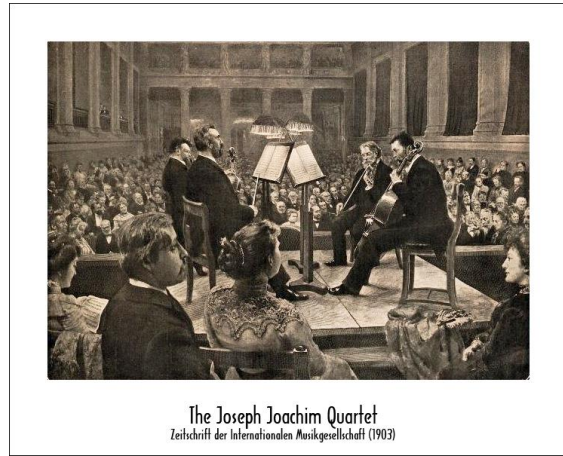
2. bölüm, ağır (tempoda) ve 3/4'lük ölçüde, s, majör tonda soylu ve duygulu biçimde klarinetle birlikte başlar. Bir gece şarkısı gibi armonik ve ritmik çekicilikte, klarinetin ezgisine yaylı çalgıların sürdünli eşliği bu olağanüstü havayı yaratır. Ancak si minör tondaki daha ağır (piu lento) orta bölmede klarinetin, bir Macar çigan havası yaylıları da bir simbalom çalgısı gibi heyecanlandırır da bu 12 dakikaya yaklaşan süredeki bölümün ezgisi yine klarinetle birinci keman arasında paylaşılarak, yavaşça ve sakin biçimde çok zarif bitime ulaşır.

3. bölüm, ağırca (andantino) tempoda, 4/4'lük ölçüde ve re majör tonda basit bir lied biçiminde, klarinetin melodik katılımıyla başlar. Brahms'ın 1. Senfonisi'nin üçüncü

bölümünü anımsatan bu kısa giriş, hemen si minör tonda, hızlı ama duygulu (presto non assai, ma con sentimento) bölmeyle kesilir. Bir scherzo havasındaki bu kısım kesin ritmiyle, giriş temasının bir değişimini sergiler. Sonra yine andantino temasıyla bu kısa bölüm sona erer.

4. bölüm, hareketli (con moto) tempoda ve 2/4'lük ölçüde giren Finale ise – yine Mozart'ın Klarinetli Beşlisi'nin finali gibi – varyasyonları içerir. Allegro ve andantino'daki temalara benzeyen ezgi, beş varyasyonla işlenirken, başrolleri yine birinci kemanla klarinet paylaşır. Her varyasyon, temanın bir başka yönünü keşfe çalışır gibidir. Yalnızca ikinci varyasyonda heyecanlı bir hava oluşur. Beşinci varyasyonda ise birinci bölümün elejik ana teması coda'da belirir. Esere ruhsal ve yapısal üstünlük sağlayarak beşliyi, tıpkı ilk bölümdeki gibi yavaşça ve hüzünle sona erdirir.

Süre 40'

- Aktüze İ. Müziği Okumak. Pan Yayıncılık. Nisan 2003.
- [http://imslp.org/wiki/Clarinet_Quintet,_Op.115_\(Brahms,_Johannes\)](http://imslp.org/wiki/Clarinet_Quintet,_Op.115_(Brahms,_Johannes))

Kazım Çapacı